

מסורת הש"ס

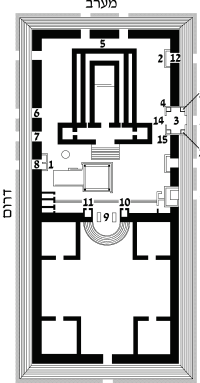
- א. מידות פיה מ"ג (כל הקטט).
- ב. מנחות כא,ב.
- ג. מידות פ"א מ"ד. תמיד כ"א.
- ד. מידות פ"א מ"ה. תמיד כה,ב.

גרסות

שער הדלקה בבתי במקבילות ובמקורות: שער הדלקה.
שער הקרבן ובכתיי גרס: שער הבכורות.
על גג בית הפרוה בבתי: אבית הפרוה.

החיים

לשכות העזרה ושעריה

- 1) לשכת בית אבטינס.
- 2) בית הניצוץ.
- 3) בית המוקד.
- 4) לשכת הטלאים (הקרבן).
- 5) אחורי בית הכפורים.
- 6) שער הדלקה.
- 7) שער הקרבן (תכורות).
- 8) שער המים.
- 9) שער ניצוץ.
- 10) לשכת מרחט המלביש.
- 11) לשכת עושה חביתין.
- 12) שער הניצוץ.
- 13) שער הקרבן.
- 14) שער בית המוקד.
- 15) לשכת עושה חים הפנים.
- 16) ירידה לבית הטבילה.
- 17) לשכת החתמות.

א גמרא תנא [שנה החכם]: מולכים אותו לבית אבטינס, כדי ללמדו חפינה של קטורת שהיא מלאכה מורכבת וקשה, שבלשכת בית אבטינס היה מקום הכנת הקטורת. אמר רב פפא: שתי לשכות היו לו לכהן גדול, אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס. אחת מהן היתה בצפון של העזרה ואחת בדרום. ומסבירים: אחת בצפון, דתנן [שכן שנינו במשנה]: שש לשכות היו בעזרה: שלש בצפון ושלש בדרום, ואלו הן הלשכות שבדרום: לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחין. ומפרטים את תפקידה של כל לשכה: לשכת המלח – ששם היו נוהגין (מאחסנים) מלח לקרבן, לשכת הפרוה – ששם היו מולחין את עורות הקדשים השייכים לכהנים, כדי שלא יקלקלו. ועל גגה של אותה לשכה היתה בית טבילה לכהן גדול ביום הכפורים. לשכת המדיחין – שם היו מדיחין (רוחצים) את קרבי הקדשים, שאין מעלין את הקרבנות כשיש בתוך מדיחם לכלוך ומזון לא מעוכל. ומשם מסיבה (מערכת מדרגות גולה) שהיתה עולה לגג בית הפרוה. ושלש לשכות שבצפון העזרה היו: לשכת העץ, לשכת הגולה, לשכת הגזית. לשכת העץ – אמר ר' אליעזר בן יעקב שהוא מחברה של מסכת מדות שבה מצויה משנה זו: שכחתי למה היתה לשכה זו ומשמשת. אבא שאול אומר: לשכת כהן גדול היתה אחורי שתייה אחורי לשכת הגולה ולשכת הגזית וגג שלשתי שורה, ששלוש אלה היו צמודות זו לזו, וגג אחד לכלן. לשכת הגולה – שם היה בור הגולה ומכאן נגזר שמה, והגגלה היה נתון עליו שבעזרתו היו שואבים, ומשם מספיקין מים לכל העזרה לרחיצה ולשטיפה. לשכת הגזית שם היה המקום שבו סנהדרין גדולה של ישראל יושבת, ועיסוקה הקבוע של סנהדרין זו שהיא דנה את הכהנים אם ראויים הם לכהונה ומי שנמצא בו פסול משום מום או משום יחוס היה לובש שחורים ומתעטף שחורים לאות צער ואבל ויצא והלך לו, לפי שאינו ראוי לכהן. ושלא נמצא בו פסול – היה לובש לבנים ומתעטף לבנים כביטוי של שמחה ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים. נמצאנו למדים אפוא כי לשכתו של הכהן הגדול היתה בצפון העזרה. וההוכחה לכך כי גם לשכת אחת בדרום היתה לו. דתנן [שכן שנינו במשנה]: שבעה שערים היו בעזרה, שלשה בצפון ושלשה בדרום. ואחד במזרח. שערים שבדרום: הראשון – הוא שער הדלקה, שני לו – שער הקרבן, שלישי לו – שער המים. השער שבמזרח היה קרוי שער נקנור, ושתי לשכות היו שם ליד שער נקנור אחת בימינו ואחת בשמאלו, אחת הלשכת פנחס המלביש, ואחת לשכת פנחס המלביש ששם היו מאוכסנים בגדי הכהונה,

א גמרא תנא: ללמדו חפינה. אמר רב פפא: שתי לשכות היו לו לכהן גדול, אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס, אחת בצפון ואחת בדרום. אחת בצפון – דתנן [שש לשכות היו בעזרה, שלש בצפון ושלש בדרום]. שבדרום לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחין. לשכת המלח – ששם היו נוהגין מלח לקרבן, לשכת הפרוה – ששם היו מולחין עורות קדשים, ועל גגה היתה בית טבילה לכהן גדול ביום הכפורים. לשכת המדיחין – שם היו מדיחין קרבי קדשים, ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה. שלש שבצפון: לשכת העץ, לשכת הגולה, לשכת הגזית. לשכת העץ, אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר: לשכת כהן גדול היתה אחורי שתייה, וגג שלשתי שורה. לשכת הגולה – שם היה בור הגולה, והגגלה נתון עליו, ומשם מספיקין מים לכל העזרה. לשכת הגזית – שם היה בור הגולה, והגגלה נתון עליו, ומשם מספיקין מים לכל העזרה לרחיצה ולשטיפה. לשכת הגזית שם היה המקום שבו סנהדרין של ישראל יושבת ודנה את הכהנים, ומי שנמצא בו פסול היה לובש שחורים ומתעטף שחורים לאות צער ואבל ויצא והלך לו, ושלא נמצא בו פסול – היה לובש לבנים ומתעטף לבנים כביטוי של שמחה ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים. אחת בדרום, דתנן: לשכתו של הכהן הגדול היתה בצפון העזרה, ושלוש לשכות היו בעזרה, שלשה בצפון ושלשה בדרום. ואחד במזרח. שער הדלקה, שני לו – שער הקרבן, שלישי לו – שער המים. השער שבמזרח היה קרוי שער נקנור, ושתי לשכות היו שם ליד שער נקנור אחת בימינו ואחת בשמאלו, אחת הלשכת פנחס המלביש,

א גמרא תנא ללמדו חפינה – מולכין אותו לצית אנטינס, שסס הקטרת מזוי. לשכת פרהדרין – לטן שס. לשכת אבטינס – ללמוד חפינה. על גגה – היה בית הטבילה, מי מעיין היו נזף לטן כרומס. מסיבה – צין אנטינס, מעלות מגלגלות וסוגיות מתקין עמוד, כמין עץ נגלגל על גג. לגג בית הפרוה – לעלות לה דכן המסיבה. לשכת הגולה – על שם בור שבו עולי גולה. אחורי שתייה – ללשכת הגולה וללשכת הגזית. וגג שלשתי שורה – קרוי אחד לשלשתי. שער הדלקה שער הקרבן – לא ידעתי למה נקרא שם כך. שער המים – שבו מניחין גלויות של מים על יסוד כמין, כך מפרש בשקלים (ט,ט). ועשרה יתקן לזה מקראו, וכוון נקדש, כדמפרש. קדושים – ידיו ורגליו מן הכוהן. בו ביום – ביום הכפורים, ולקמן (לג,ל) יתקן לזה מקראו, וכוון נקדש, כדמפרש. על גג בית פרחה – שהיה גזייה בתוך עזרה מקדושת. חוץ מזו – טבילה ראשונה שלמה נעלה בשביל יוס כפויים, שאף כל ימות השנה שנינו שפרק שלישי (ג,ג). על אדם נכנס לעזרה, אפילו טהור, שז טבול, אכל טבילות הצלות ממנת יום הכפורים – ענין מקום קדוש, דהיי כמיני טהו "ורחן את כשרו במים נקמוס קדו" (ויקרא פ"ט, ט).

תוספות

ששם מדיחין (קדשי) קדשים – הא דאמרין לעיל
דשולחנות היו בעזרה להדיח עליהן קדשים, וכדכתיב בהדיא ביוחזקאל (מ), יש לומר: דבשר קדשים מדיחין על השולחנות, אבל קרבי קדשים שיש בהן פרש ומאויס, מדיחין אותם בלשכת המדיחין.
לשכת בית הפרוה – ואם תאמר: מאי שנא זכית תנא ליה ברישא נקט לשכת המלח ולשכת בית הפרוה ולשכת המדיחין, וכי מפרש ליהו מפרש לשכת המדיחין והדר לשכת הפרוה: ויש לומר: אי הוי מפרש לשכת בית הפרוה ברישא היכי ליתני: ועל גגה היה כהן טובל בו – ואכתי לא קתני היכי סליק להתם, להכי תנא לשכת המדיחין ברישא, ומשם היתה מסיבה לגג בית הפרוה. אמנם ראיתי במסכת מדות (פרק חמישי משנה ג) ושם מפרש לשכת הפרוה ברישא כי סידרא דרישא, וגם במקצת ספרים שלנו יש כמו כן בכאן.

ארוה ההלכה

הלשכות שבעזרת ישראל שמונה לשכות היו בעזרת ישראל, שלוש בדרומה – לשכת המלח, לשכת הפרוה ולשכת המדיחין. ושלוש בצפונה – לשכת הגזית, לשכת הגולה ולשכת העץ (והיא היתה לשכת הכהן הגדול). ועוד שתי לשכות ליד שער המזרח, לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. כגמרא כאן. (רמב"ם ספר עבודה ה'לכות בית הבחירה פ"ה ה"ז).

לשכת הגזית לשכת הגזית היתה מקום המושב הקבוע לסנהדרין הגולה, בת שבעים ואחד חברים. ואחד מעסקיהם הקבועים לבדוק את הכהנים ביחוסיהם ובשלימותם הגופנית. אם ראויים הם לכהן, (רמב"ם שם הלכות ביאת מקדש פ"ו ה"א).

שערי העזרה שבעה שערים היו בעזרה: שלושה בצפון (והם סמוכים למערב) ושלושה בדרום (והם סמוכים למזרח). ואחד ממזרח, שהיה מכוון כנגד קודש הקדשים. כגמרא כאן ובמסכת מידות ועוד. (רמב"ם שם הלכות בית הבחירה פ"ה ה"ז).

שער הניצוץ שער הניצוץ היה אחד מן המקומות שבו היו גם הלויים וגם הכהנים עומדים על משמר בית המקדש. (רמב"ם שם פ"ה ה"ח).

טבילות הכהן ביום הכפורים חמש פעמים טובל הכהן הגדול ביום הכפורים, ומקדש (רוחץ) ידיו ורגליו עשר פעמים, בשעת החלפת בגדיו לזה לבגדי לבן, כפי שנוכר כאן. (רמב"ם שם הלכות עבודת יום הכפורים פ"ב ה"ג).

מסורת הש"ס
 ה. יומא ל.א. ל.א.א. ע.א.א.
 ו. ירושלמי יומא פ"א ח"ב.
 ז. יומא י"ב. ירושלמי
 יומא פ"א ח"א.
 ח. קדושין כ"ב. נדרים
 כ"ב.

גדרות

ומיסד את רגליו בכתיב:
 והסיד רגליו.
ומי טרח מטרחינו בכתיב:
 ומי מטרחינו.
בהדי הדדי בכתיב: גבי
 הדדי.

ואחת היתה לשכת עושי חביתין, ששם הכינו את נוחת המחבת עבור הכהן הגדול. שערם שבצפון — הראשון הוא שער ניצוץ, ואותו שער בנין אכסדרה היה שלא היה סגור לגמרי מכל צד, אלא מקורה היה ופתחו למחצה, ועליה בנויה לו על גביו, ושם הוא אחד המקומות בהם היו עומדים שומרי המקדש לכבוד, והיו הכהנים שומרים שם מלמעלה בעליה, והלויים מלמטה. ועלפנים הימנו לשער זה היה החיל ופתח היה יוצא משם לחיל. שני לו לשער זה — שער הקרבן, שלישי לו — שער בית המוקד. ותניא [ושנינו בברייתא]: המש טבילות ועשרה קדושין (רחיצות ידים ורגלים) היה טובל כהן גדול ומקדש בו כיום, ואת כולן היה עושה בקדש, על גג בית הפרוה. חוץ מזה מטבילה ראשונה שהיתה בחול כיון שלא היתה מיוחדת לעבודת יום הכיפורים דווקא, אלא לצורך כניסה לבית המקדש, כדרך שיהיו עושים הכהנים בכל יום, ואותה היה עושה על גב שער המים, ובצד לשכתו היתה טבילה זו. ומכאן שהיתה לכהן הגדול לשכה בצד שער המים, שהוא, כפי שאמרנו, בדרומה של העזרה. מצאנו אפוא כי היו לכהן הגדול שתי לשכות לשמשו, אולם ולא ידענו [ואין אנו יודעים] אי [אם] לשכת פרהרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום, או להיפך — לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהרין בדרום. ומעריכים: ומסתברא [ומסתבר לומר] שלשכת פרהרין בדרום הוא [היתה] ושם היה המקום בו היה הכהן הגדול לן. מאי טעמא [מה טעם] סברה זו? כי באופן זה מקדים הכהן בכל בוקר קאי [ועומד] ומיסך את רגליו [עושה צרכיו] וטביל [ומוח] בצד לשכתו שהיתה בדרום, ואזיל [והולך] לצפון העזרה ללשכה השניה היא לשכת בית אבטינס וגמר [ולמד] שם את מלאכת החפינה ואתי [ובא] לבית המקדש ועבד [היום]. לבהדי פניא מדו עליה [ועושה] עבודה כולי יומא [כל היום]. לבהדי פניא מדו עליה [סמוך לערב מים עליו] מי חטאת, כפי שכבר נאמר, והדר אוזיל לדרום

ובצד לשכתו היתה — אלמא: לשכה יש לו נדרים, ומסתברא לשכת פרהרין — שהוא ישן שם, נדרים הוא אלל בית הטבילה חול. מאי טעמא מקדים קאי בו? — כשהוא משכים לנקר כל שצעה עומד ממתמו. ומיסך רגליו וטובל — הסם על גב שער ממוקן בית טבילה חול, ומשני משוך סם נלמה משני עיטם, כדלקמן (כת"פ), וכל המיסך רגליו טעון טבילה ליכנס בעזרה, ואזיל לפני ללשכתו השניה ללמוד חפינה, ואתי נצית המקדש ועבד עבודה כולה יומא, כדמין [לעיל ד, פ.]: כל שצעה המים הוא זורק את הסם וכו'. לבהדי פניא מדו עליה — כדמרינן נצית פירוקן. ואזיל לדרום וטביל — על שער המים, כפי עקיפת דאמר (ספ.) טעור שנפל עליו הוא טעמא. ויחיה — הולך וזוכה נצית פרהרין אשר אלל בית הטבילה. דאי אמרת לשכת פרהרין — שהוא ישן זה הוא נצפון, ודמוקה מצית הטבילה — הטרחמו כל העמל הזה. מקדים קאי ומיסך רגליו — כדרך כל המשכמין. ואזיל לדרום — לשער המים. וטביל וגמר חפינה — הסם נצית אבטינס אשר שם, ואזיל נצית המקדש וכו'. אלמא לא — קודם היה, כלומר: וי לא טוב לך להטריח? מטרחינו ליה מדעת, דאי זדוקי הוא וזלתי ירא שמים לקבל עליו טויה המקדש — ליפרוש מן הכהונה גדולה ולא יקבלה ממחלה וטוב לנו, שהיה הן משנין את עבודה, כדלקמן בשמעתין. אי נמי — אפילו דם כזו הוא טוב לנו להטריח, כדי שלא מוזח דעמו עליו להטרחות כמתר כהונה. דאי לא תימא הכי — ללא נעין לאטריחיה — ליעבד שמי לשמיתו נציה הדדי. לימא תיהוי — ממתינן דקמי "אסה שלוחנו" מיוצא דרב הולא כו'. הני כהני — שהקריב קרבנותיו שלוחי דרממנא יניחו ולא שלוחינו. ופקא מינה דלס הוא מודר הולא ממנו — מותר לו שיקריב עליו קרבנותיו, כדמין נגדרים (ל"ג).

תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע: דאי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע: הגי פניא — שלוחי דרממנא יניחו. דאי אמרת שלוחי דידן יניחו —

[והוא הולך. חזר] ובא וטביל [וטובל] שוב בצד לשכתו וניח [ונח] בלשכתו. דאי אמרת [ששם אומר אתה] כי לשכת פרהרין היתה בצפון נמצא שצריך הכהן הגדול לטרוח וללכת הרבה. שלפי זה מקדים קאי [ועומד] ומיסך רגליו [ועושה צרכיו], אולם מקום טבילתו היה, כמו שנאמר בברייתא, בדרום, אם כך אוזיל [והולך] לדרום וטביל [וטובל] וגמר [ולמד] חפינה ואתי [ובא] לבית המקדש ועבד [ועושה] עבודה כולה יומא [כל היום]. להדי פניא מדו עליה [סמוך לערב מים עליו]. והדר אוזיל [והולך] ובא לדרום וטביל [וטובל] ובעי מהדר ומיזל [וצריך לחזור וללכת] ולבוא לצפון ומינה [ונח] ומי טרח מטרחינו ליה כולי האי [והאם מטרחינו אנו אותו עד כדי כך]? אלא מסתבר לומר, שלשכת פרהרין — לשכתו הפרטית של הכהן הגדול היתה בדרום, שאינו צריך לטרוח כל כך בהליכה. את הראיה הזו דוחים: אלמא [ונדון] לא נטריח אותו? אדרבה, מטרחינו ליה טפי [ומטרחינו אנו אותו יותר] ויש טעם בדרב, דאי [ששם] צדוקי הוא ליפרוש [שיפרוש], שהרי אינו ירא שמים ומתוך שלא ירצה בטיחה יתרה יפרוש מן התפקיד, ונמצאו נשכרים בכך שאין צדוקי משמש ככהונה. אי נמי [או גם כן] אפילו אם אדם כשר הוא, מטעם אחר יש להטריחו — כדי שלא תזוז דעתו עליו שלא יתנאה בתפקידו הרם. שמתוך הטיחה אין ליבו פנוי לחשוב בגדולת עצמו. דאי לא תימא הכי [ששם] לא תאמר [כך] שאנו מטרחינו אותו ככהונה, אם כן נעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי [שנעשה את שתייהן], את שתי הלשכות של הכהן, זו ליד זו אי נמי תסגי ליה בחדא [או גם תספיק לו לשכה אחת]. ומתוך שלא עשו כן — הרי זו ראייה שבכונה מטרחינו את הכהן הגדול, ואם כן אין להוכיח דבר לענין מקומן של הלשכות השונות.

ב שנינו במשנה כי אמרו לו לכהן הגדול: אישי (אדוני) כהן גדול אתה שלוחנו ושליח בית דין. ומציעים: לימא [האם נאמר] תהוי [תהא] זו תיובתא [קושה וסותרת] על רב הונא בריה [בנו] של רב יהושע, שאמר רב הונא בריה [בנו] של רב יהושע: הני כהני שלוחי דרממנא יניחו [אותם הכהנים בעבודת הקרבנות שלוחים של הקדוש ברוך הוא הם], שאין לראות בעבודתם את קיום שלוחות עם ישראל, אלא את קיום שלוחותו של הקדוש ברוך הוא שצוה אותם לכך. וההוכחה לדעה זו: דאי אמרת שלוחי דידן יניחו [ששם אומר אתה שהכהנים שלוחים שלוחנו הם]

קייובים
 טבילות בקודש להלן יבואר בפורטוט ענין הטבילות ומניין, אבל מלשון הכתוב "ורחץ את בשרו במים במקום קודש" (ויקרא טו, כד) למדים שטבילות אלה בקודש היו. אולם טבילה ראשונה טביל היא הטבילה הרגילה של כל הבאים אל הקודש, ומשום כך אין בה הדין המיוחד של טבילות שבמקדש. שלוחי דרממנא אחת המסקנות המשניות מכאן היא, שאם נרד שלא ליהנות מן הכהן, מותר לו להקריב עבור את קרבנותיו, לפי שהקריב זה אינה נעשית מטעמו

אורח ההלכה
 טבילות בקודש כל טבילותיו של הכהן הגדול היו בקודש, כמפורש בתורה, חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אף במקום חול. (רמב"ם שם ה"ג).

